

Тезкор – қидирув тадбирларини ўтказишнинг шартлари ва
ҳуқуққий асослари

Якубов Бекзод Эркинбаевич,

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Иқтисодий

жиноятларга қарши курашиш департаменти

Хоразм вилояти бошқармаси ходими

Тел: +99893-922-59-70

Аннотация: мазкур мақолада тезкор - қидирув фаолиятининг мақсади, кечиктириб бўлмайдиган ҳолларда тезкор – қидирув тадбирларини ўтказиш тартиби ва унинг ҳуқуқий асослари ҳақида сўз юритилиб, тезкор – қидирув тадбирларини ўтказиш натижасида тўпланган далилларнинг мақбул ёки номақбул деб топилиши асослари таҳлил этилган. Унда тезкор-қидирув органи раҳбарининг тезкор – қидирув тадбирларини ўтказиш тўғрисидаги қарорининг прокурор билан албатта келишилиши лозимлиги билан боғлиқ масала чуқур таҳлил этилиб, таҳлил натижасида Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонунини тегишли билан тўлдириш лозимлиги юзасидан тақлиф берилган.

Калит сўзлар: тезкор-қидирув тадбирлари, текшириш учун харид қилиш, тезкор кузатув, тезкор киритиш, ниқобланган операция, тезкор эксперимент, назорат остида етказиб бериш, назорат остида олиш.

Аннотация: В данной статье говорится о цели оперативно-розыскных мероприятий, порядке проведения оперативно-розыскных мероприятий в случаях, которые не могут быть задержаны, и его правовых основаниях, а также анализируются основания принятия или отклонения доказательств, собранных в результате оперативно-розыскных мероприятий. В нем подробно проанализирован вопрос, связанный с необходимостью согласования с прокурором решения руководителя оперативно-розыскного органа о проведении оперативно-розыскных мероприятий, а в результате анализа вынесено

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

August 8. July 2024

предложение о необходимости дополнить Закон Республики Узбекистан "Об оперативно-розыскной деятельности" соответствующими.

Ключевые слова: оперативно-розыскных мероприятий, проверочная закупка, оперативное наблюдение, оперативное внедрение, операция под прикрытием, оперативный эксперимент, контролируемая поставка, контролируемое приобретение.

Annotation: this article discusses about the purpose of conducting operational search activities, the procedure for conducting operational search activities in cases that cannot be delayed, and its legal basis, and also analyzes the grounds for recognizing evidence collected as a result of operational search activities as acceptable or unacceptable. It considered in detail the issue of the need to coordinate with the prosecutor the resolution of the head of the investigative body on the conduct of an investigative action, and as a result of the analysis, a proposal was made to supplement the Law of the Republic of Uzbekistan "On operational search activities."

Key words: operational search activity, purchase to check, fast-tracking, fast entry, undercover operation, fast experiment, controlled delivery, controlled receipt

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш – жиноят содир этишда асосли гумон қилинаётган ёки содир этаётган шахсларга нисбатан, уларнинг жиноятларини олдини олиш ёки очиш ҳамда яширинган жиноятчиларни аниқлаш ва ушлаш учун, агар мақсадга бошқа йўллар билан эришишнинг имкони йўқ ёки бу ниҳоятда мураккаб бўлган ҳолларда тезкор ва бошқа чоралар мажмуини амалга ошириш жараёнини ўзида ифодалайди.

Жиноятчиликка қарши курашиш вазифаларидан келиб чиққан ҳолда тезкор-қидирув тадбирини ўтказиш юзасидан қарор қабул қилиш учун сабаб ва асослар мавжуд бўлиши шарт ҳисобланади.

Тезкор-қидирув тадбирлари фуқаролар мурожаатлари асосида, тезкор фаолият билан бевосита шуғулланувчи органларга келиб тушган тезкор маълумотлар асосида, тезкор-қидирув фаолияти билан шуғулланувчи органлар томонидан тўпланган хужжатлар бўйича ўрганилган ҳолатлар юзасидан ва бошқа шу каби маълумотлар асосида ўтказилади.

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун асослар деб зудлик билан тегишли чоралар кўриш талаб қилинадиган хавфли ижтимоий хавфли

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

August 8. July 2024

жиноий ҳаракатлар ҳақидаги маълумотларнинг мавжудлиги ҳисобланади. Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун асосларни икки турга бўлиб кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлиб, улар ҳақиқий ва юридик асослардир. [1]

Ҳақиқий асослар - бу муайян ҳуқуққа хилоф қилмишлар ҳақида тақдим этилган аниқ ахборотлар бўйича ўтказиладиган тезкор-қидирув тадбирларини ўтказишнинг бевосита сабаблари ҳисобланади ва ҳақиқий асослар сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин, яъни: - жиноятларни олдини олиш ва аниқлаш вазифаларини ҳал қилиш зарурияти; - содир этилган жиноятлар ҳақидаги маълумотларнинг мавжудлиги; - маъмурий-ҳуқуқий тартибга риоя этиш зарурияти; - Ўзбекистон Республикасининг жиноятчиликка қарши кураш ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш соҳасидаги ҳамкорлик масалалари бўйича халқаро шартномалар асосида келиб тушган сўровларни ижро этиш зарурияти ҳисобланади.

Юридик асослар – бу қонун ёки бошқа норматив ҳужжатларда назарда тутилган ва тезкор ходимга келиб тушган ходимга келиб тушган тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун асос берувчи маълумотларни акс эттирувчи аниқ ахборот манбалари ҳисобланиб, улар қаторига; жиноят ишининг мавжудлиги, суритирув, тергов органларининг ёзма топшириғи, прокурорнинг кўрсатмаси ва топшириғи киради.[2]

Ўзбекистон Республикаси “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 15-моддасида тадбирларни ўтказишнинг шартлари ва ҳуқуқий асослари белгиланган бўлиб, унга кўра тезкор тадбирлар а) тезкор-қидирув тадбирлари муайян давлатнинг чегаравий ҳудудида ўтказилиши; б) барча фуқароларга нисбатан; в) фақат тезкор-қидирув фаолияти мақсад ва вазифаларини ҳал этиш учун; г) фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғи, юридик ва жисмоний шахсларнинг мол-мулки ва атроф-муҳит хавфсизлигига зарар етказмайдиган воситаларни қўллашдан иборатдир. [2]

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш шартлари “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 16-моддасида назарда тутилган бўлиб, уларни шартли равишда уч гуруҳга ажратиб кўриб чиқишимиз мумкин: - тезкор-қидирув фаолияти субъектлари ташаббуси билан санкциясиз ўтказиладиган тадбирлар; - фаолиятни амалга оширувчи тезкор бўлинма раҳбарининг қарорига биноан ўтказиладиган тадбирлар; - прокурор санкциясига биноан ўтказиладиган тезкор-қидирув тадбирларидир. [3]

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

August 8. July 2024

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш шартларини ҳуқуқий асосларини қуйидагича таҳлил қилишимиз мумкин, яъни - ёзишмалар, телефон орқали сўзлашувлар ва бошқа сўзлашувлар, почта, курьерлик жўнатмалари, телеграф хабарлари ҳамда алоқа тармоқлари орқали узатиладиган бошқа хабарлар сир сақланиши ҳуқуқларини, шунингдек уй-жой дахлсизлиги ҳуқуқини чеклаш билан боғлиқ бўлган турар жойларни текшириш тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш учун албатта прокурор ёки суд санкцияси олинмиши керак, мазкур тезкор тадбирни ўтказилиши учун прокурор санкциясини олиш шартлиги ва мажбурийлиги, энг аввало уларни ўтказиш шароитлари фуқаронинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига дахл қилиши билан боғлиқдир. [4]

Кечиктириб бўлмайдиган ҳолларда “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонунининг 16-моддасининг 1-қисмида белгиланган тезкор тадбирларни ўтказишга фаолиятни амалга оширувчи орган раҳбарининг асослангилган қарори асосида йўл қўйилиши ва бу ҳақда йигирма тўрт соат ичида прокурор албатта хабардор қилиниши белгиланган.

Кечиктириб бўлмайдиган ҳолатлар деб – оғир ёки ўта оғир жиноятга тайёргарлик кўриладигани ёки тайёргарлик кўрилиши яқунланиб содир этиш босқичига ўтиладиганлиги ҳақида маълумотлар олинганида, зудлик билан тезкор-қидирув тадбирлари ўтказилмаса гумон қилинаётган шахслар томонидан бундай жиноятлар содир этилиши оғир оқибатларга олиб келиш эҳтимоли бўлган ҳолатларга айтилади. [4]

Аслида, тезкор-қидирув тадбирлари фуқаролар мурожаатлари асосида, тезкор фаолият билан бевосита шуғулланувчи органларга келиб тушган тезкор маълумотлар асосида, тезкор-қидирув фаолияти билан шуғулланувчи органлар томонидан тўпланган ҳужжатлар бўйича ўрганилган ҳолатлар юзасидан ва бошқа шу каби маълумотлар асосида ўтказилади.

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказишдан асосий мақсади, жиноят белгилари тўғрисида дастлабки маълумотларни аниқлаш ва текшириш, қиёсий текшириш учун намуналар тўплаш, жинорий фаолият билан шуғулланаётган, жиноят содир этишда иштирок этаётган шахслар тўғрисидаги маълумотларни аниқлаш ва қайд этиш, жиноят содир этишда иштирок этган шахсларни аниқлаш ва жиноят устида қўлга олиш ҳисобланади.

Тезкор-қидирув тадбирларини ўтказилишининг қонунийлигини тaminлаш қуйидаги натижаларга эришишга хизмат қилади: биринчидан, қонун бузилишининг барвақт олди олинмишига; иккинчидан, тезкор-қидирув

August 8. July 2024

тадбири натижаси бўйича тўпланган ҳужжатларни ноҳмақбул далил сифатида топилишининг олди олинишига; учинчидан, баъзи нарса-буюмларнинг ноқонуний муомалага ёки истеъмолга киришининг барвақт олди олинишига; тўртинчидан, ҳуқуқбузарликка олиб келувчи сабаб ва омилларнинг ўз жойида аниқланиб, уларнинг келиб чиқишига яратилаётган шарт-шароитларнинг ўз вақтида олди олинишини таъминлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси. 01.04.1995. Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик маълумотлари миллий базаси. <https://lex.uz>.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор - кидирув фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-344-сон қонуни. 25.12.2012 йил. Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик маълумотлари миллий базаси <https://lex.uz>.
3. Каримов В, Ҳақбердиев А. Тезкор кидирув фаолияти. Ўқув қўлланма. ТДЮУ. 2020. – 211 б.
4. Барабаш А.С. Сущность уголовного процесса и его роль в формировании ответственности правонарушитель. –Кроансоярск. “Юрид”. 02.07.2007. С.131-132.
5. Зажицкий В.И. Закон об оперативно–розыскной деятельности уголовного - процессе. –Москва. “Норма”. 08.04.2001. С.58-59.
6. Ҳақбердиев А.А. Тезкор-кидирув фаолияти: Ўқув қўлланма. – Тошкент. “ТДЮУ”. 02.06.2017. Б.105-106.
7. Янгиев А.Ғ. Жиноят ишларини юриштида далилларга баҳо бериш институтини такомиллаштириш. Авторев. дисс. ю.ф.д. –Тошкент. “ТДЮУ”. 08.10.2021. Б.56-57.